

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

Національний банк України (НБУ) як центральний банк держави відіграє визначальну роль у формуванні та підтримці стабільних та безпечних платіжних систем, насамперед, загальнонаціональних. Його діяльність охоплює широкий спектр функцій, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування економіки, захист інтересів споживачів фінансових послуг та підтримку довіри до національної валюти.

Можна виділити п'ять основних функцій НБУ у сфері забезпечення стабільності та безпеки платіжних систем:

- регулювання та нагляд за банківською системою;
- створення та розвиток платіжної інфраструктури;
- забезпечення безпеки платіжних систем;
- захист прав споживачів фінансових послуг;
- підтримка стабільності національної валюти.

Важливість стабільних і надійних платіжних систем полягає в тому, що вони є запорукою економічного розвитку, соціальної стабільності та національної безпеки. Такі системи забезпечують доступність фінансових послуг, мають захист від шахрайства та сприяють розвитку електронної комерції. Для захисту інформації, яка циркулює у платіжних системах, НБУ активно впроваджує сучасні технології кібербезпеки. Це включає використання криптографічних методів, захист від кібератак, багаторівневу автентифікацію користувачів, а також систему моніторингу транзакцій, що дозволяє виявляти підозрілі операції. Важливим аспектом є і співпраця з міжнародними організаціями для адаптації найкращих світових практик у сфері захисту платіжної інфраструктури. Українські платіжні системи повинні відповідати високим стандартам безпеки, щоб забезпечувати довіру населення до фінансових установ [1].

Національний банк, згідно з міжнародною практикою, поділяє платіжні системи за категоріями важливості (табл.), при цьому критеріями є обсяги операцій і види послуг, що надаються цими системами.

Таблиця

Розподіл платіжних систем в Україні за критеріями важливості за 2023 рік

Категорії важливості	Критерії для визначення важливості	Платіжні системи, віднесені до категорії
Системно важливі	> 10% міжбанківських платіжних операцій; здійснення платіжних операцій за правочинами з державними ЦП; врегулювання зобов'язань учасників в інших платіжних системах.	СЕП НБУ (понад 98% міжбанківських переказів)
Важливі	> 10% платіжних операцій; > 10% платіжних операцій з використанням ЕПЗ, емітованих саме у цій платіжній системі; єдині за видом послуг.	«MasterCard», «Visa», «NovaPay», «PrivatMoney», «MONEYCOM», «Фінансовий світ»

Джерело: складено автором на основі [2].

Відповідно до даних НБУ, протягом 1 кварталу 2024 року на території України здійснювала діяльність 21 платіжна система, з яких: 12 платіжних систем, створених резидентами та 9 платіжних систем, створених нерезидентами. За допомогою платіжних систем, створених як резидентами, так і нерезидентами, здійснено в межах України – 228,96 млн переказів на суму 262,18 млрд грн або 6863,05 млн дол. США (в екв.) в Україну – 2,52 млн переказів на суму 661,71 млн дол. США (в екв.). Протягом 1 кварталу 2024 року в межах України фактично надавали послуги: 4 платіжні системи, створені банками; 8 платіжних систем, створених небанківськими установами; 2 платіжні системи, створені нерезидентами (менше 0,01% від суми внутрішньодержавних переказів, здійснених через платіжні системи «переказу коштів») [2].

Національний банк України виконує важливу функцію регулятора, що має на меті забезпечити стабільність платіжної системи. Це досягається через нормативно-правове регулювання та контроль. НБУ встановлює правила роботи платіжних систем, створює та вдосконалює нормативно-правову базу, що регламентує діяльність учасників ринку. Це включає вимоги щодо безпеки, прозорості та надійності платіжних операцій. Національний банк здійснює нагляд за роботою платіжних систем, проводить моніторинг їхньої діяльності для своєчасного виявлення та попередження ризиків, які можуть загрожувати стабільності. Це дозволяє оперативно

реагувати на будь-які кризові ситуації. Також він здійснює операції на міжбанківському ринку для забезпечення достатнього рівня ліквідності банків. Це дозволяє підтримувати безперервність фінансових операцій та безпеку розрахунків. Крім того, НБУ сам є оператором і розрахунковим банком державної Системи електронних платежів (СЕП) для забезпечення розрахунків банків та їхніх клієнтів у гривні в межах України. СЕП забезпечує високий рівень безпеки і надійності переказу коштів між банками.

Інновації та цифровізація платіжної системи є одним із ключових напрямів розвитку фінансової системи України. Швидкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для забезпечення зручності, безпеки та ефективності платіжних операцій. Національний банк України (НБУ) відіграє важливу роль у підтримці та впровадженні цих змін, сприяючи створенню сучасної, конкурентоспроможної та прозорої платіжної системи. Одним з важливих ініціатив у сфері цифровізації платіжної системи є розробка концепції цифрової гривні – національної цифрової валюти, яка дозволить проводити розрахунки в цифровій формі без необхідності використання фізичних банкнот [3]. Цей проект має на меті створення нового формату грошових розрахунків, що є безпечним, прозорим і доступним для населення.

Отже, НБУ відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та безпеки платіжних систем в Україні. Його діяльність спрямована на створення умов для розвитку економіки, захист інтересів споживачів фінансових послуг та підтримку довіри до національної валюти. У сучасних умовах НБУ продовжує адаптувати свої інструменти та підходи до нових викликів, щоб забезпечити ефективне функціонування платіжних систем в інтересах економіки країни.

Література

1. Вовченко О.С. Напрями розвитку платіжних систем в Україні в умовах європейської інтеграції. *Економічний вісник Дніпропетровської політехніки*. 2022. №4 (80). С. 49-56.
2. Національний банк України. Оверсайт інфраструктур фінансового ринку. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments/oversite>.
3. Електронна гривня: навіщо вона потрібна та чи замінить звичайні гроші. URL: <https://biz.censor.net/r3477966>.

УДК 336.71:339.727.22

Худолій Юлія Сергіївна,

кандидат економічних наук, доцент

Бабець Валентина Андріївна, студентка

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Глобалізаційні процеси активно поширюються на всі сфери життя України, особливо відчутним є вплив на банківську систему. Про це свідчить зростання кількості банків з іноземним капіталом, а саме їх частки у загальних показниках фінансової діяльності. Погоджучись з думкою К.С. Малько, можемо сказати, що іноземний капітал – це форма капіталу, що знаходиться в русі і вкладається іноземними інвесторами в господарську діяльність країни-реципієнта з метою найбільш ефективного використання капіталу, отримання максимального прибутку [1].

Однією з найпоширеніших причин активного входження іноземного капіталу на українські ринки, особливо у банківську систему, є можливість отримати високі прибутки, які часто недооцінені інвесторами. Також важливу роль відіграють можливості інвестування у перспективні галузі та швидке зростання якості та варіативності спектру послуг, які надаються. Саме тому в Україні спостерігається значна частка банків з іноземним капіталом. За Законом України «Про банки і банківську діяльність» дане поняття розкривається так: «банк з іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків» [2].

Як вже було зазначено, іноземний капітал має потужний вплив на функціонування банківської системи України, але не завжди він матиме лише бажані наслідки. Розглянемо у таблиці 1 позитивні та негативні аспекти його впливу.

Таблиця 1

Позитивні та негативні аспекти впливу іноземного капіталу на банківську систему України

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Імплементація високоякісних новітніх технологій та методів банківської діяльності	Зменшення стійкості національної валюти за рахунок активізації використання іноземних валют
Збільшення доходності банківської системи та підвищення її ефективності	Збільшення впливу на банківський сектор різного виду криз у країнах, які є інвесторами
Активізація процесу реформування банківського сектору	Ризик монополізації ринку іноземними банками